

Pentti Meklin & Heikki Pukki

Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannuserojen syyt – havaintoja ARTTU2-kunnista

Case-kuntien tarkastelua

Vaasa

Varsinainen Acta-julkaisu ladattavissa Kuntaliiton verkkokaupassa:
[Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannuserojen syyt](#)

Tutkimushankkeessa tutkitaan kuntien sote-kustannusten erojen syitä yleensä ja tilastoaineiston sallimissa rajoissa kaikissa ARTTU2-kunnissa. 40 ARTTU2-kuntaa eri puolilta Suomea muodostavat niin laajan joukon kuntia, ettei niiden kaikkien yksityiskohtainen käsittely ole mahdollista. Siksi yksityiskohtaisempaan tarkasteluun on valittu kuusi ARTTU2-kuntaa: Hirvensalmi (asukkaita 31.12.2015 2290), Säkyä (4443) (Köyliön kanssa 1.1.2016 toteutetun kuntaliitoksen jälkeen 7070 asukasta), Lempäälä (22536), Salo (53890), Vaasa (67619) ja Vantaa (214605).

Tutkimuksesta julkaistu peruseräraportti [Kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannuserojen syyt](#) (2017) sisältää yhteenvedotietoja myös case-kunnista. Lisäksi jokaisesta case-kunnasta on laadittu tämä erillinen pdf-muodossa julkaistu raportti. Käsillä olevassa raportissa tarkastellaan Vaasan kaupungin sote-kustannuksia, joita verrataan toisiin case-kuntiin sekä Manner-Suomen tai ARTTU2-kuntien keskiarvoon. Kaupungin yhteyshenkilönä on toiminut talousjohtaja *Jan Finne*, ja aineistoa on auliisti toimittanut talousasiantuntija *Birgitta Majors*. Tutkimusta käsiteltiin myös Vaasassa tilaisuudessa, jossa läsnä oli lisäksi sosiaali- ja terveystoimen toimialajohtoa. Esitämme kaikille suuret kiitokset.

Sisältö

Vaasan kaupungin sote-kustannusten erittely

- 1 Asukaskohtaiset sote-kustannukset ja niiden rahoitus lähtökohtana**
- 1.1 Kustannusprofiili – soten asukaskohtaiset nettokustannukset
- 1.2 Kaupungin talouden tila ja sote-kustannukset

- 2 Kustannuspaineita luovat tekijät**
- 2.1 Väestötekijät
- 2.2 Aluetekijät

- 3 Kaupunki palvelujen järjestäjänä ja kustannusten aiheuttajana**
- 3.1 Palveluverkko
- 3.2 Palvelujen tuottamistapa – oma tuotanto vs. ostopalvelut
- 3.3 Kaupungin toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi – TEA-viisari

- 4 Asukkaat sote-palvelujen käyttäjänä ja kustannusten aiheuttajana**
- 4.1 Palvelujen käyttö hyvinvointikompassin mukaan
- 4.2 Työterveyshuolto ja yksityisten palvelujen käyttö
- 4.3 Väestömuutoksen yhteydet kustannuksiin

- 5 Kaupungin tarjoama palvelutaso ja kuntalaisten arvioita sote-palveluista**

- 6 Päätelmiä Vaasan sote-kustannusten tasosta ja rakenteesta**
- Lähteitä**

Taulukot

Taulukko 1. Sote-palvelujen nettokustannukset vuonna 2015 (euroa/asukas).

Taulukko 2. Nettokustannusten jakautuminen tehtävittäin Vaasassa, Manner-Suomessa ja ARTTU2-tutkimuskunnissa vuosina 2005 ja 2015 (% kokonaiskustannuksista).

Taulukko 3. Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannusten jakautuminen tehtävittäin Vaasassa, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa (% soten nettokustannuksista).

Taulukko 4. Sote-palvelujen nettokustannusten jakautuminen eri tehtäville Vaasassa, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuonna 2015 (euroa/asukas).

Taulukko 5. Talouden tunnuslukuja vuodelta 2015 Vaasasta, ARTTU2-tutkimuskunnista ja Manner-Suomesta.

Taulukko 6. Vaasan, ARTTU2-tutkimuskuntien ja Manner-Suomen ikärakenne vuonna 2015 (% , tilanne 31.12.2015).

Taulukko 7. Terveystoimien edistämisen aktiivisuus Vaasassa ja koko maassa TEA-mittarin mukaan (tilanne 4.11.2016).

Kuviot

Kuvio 1. Vaasan, ARTTU2-kuntien sekä Manner-Suomen kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).

Kuvio 2. Verorahoitus Vaasassa, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuosina 2005-2015 euroina ja asukasta kohti (indeksoituina, 2005=100).

Kuvio 3. Sosiaali- ja terveyspalvelujen bruttokustannukset tehtävittäin ja kululajeittain Vaasassa vuonna 2015 (%).

Kuvio 4. Vaasan väestö sekä sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).

Vaasan kaupungin sote-kustannusten erittely

Aluksi tässä raportissa tarkastellaan sote-kustannuksien määrää, rakennetta ja muutosta. Sen jälkeen selvitellään palvelujen rahoitusta, sen kehitystä sekä yleisesti kunnan talouden tilaa.

1 Asukaskohtaiset sote-kustannukset ja niiden rahoitus lähtökohtana

1.1 Kustannusprofiili – soten asukaskohtaiset nettokustannukset

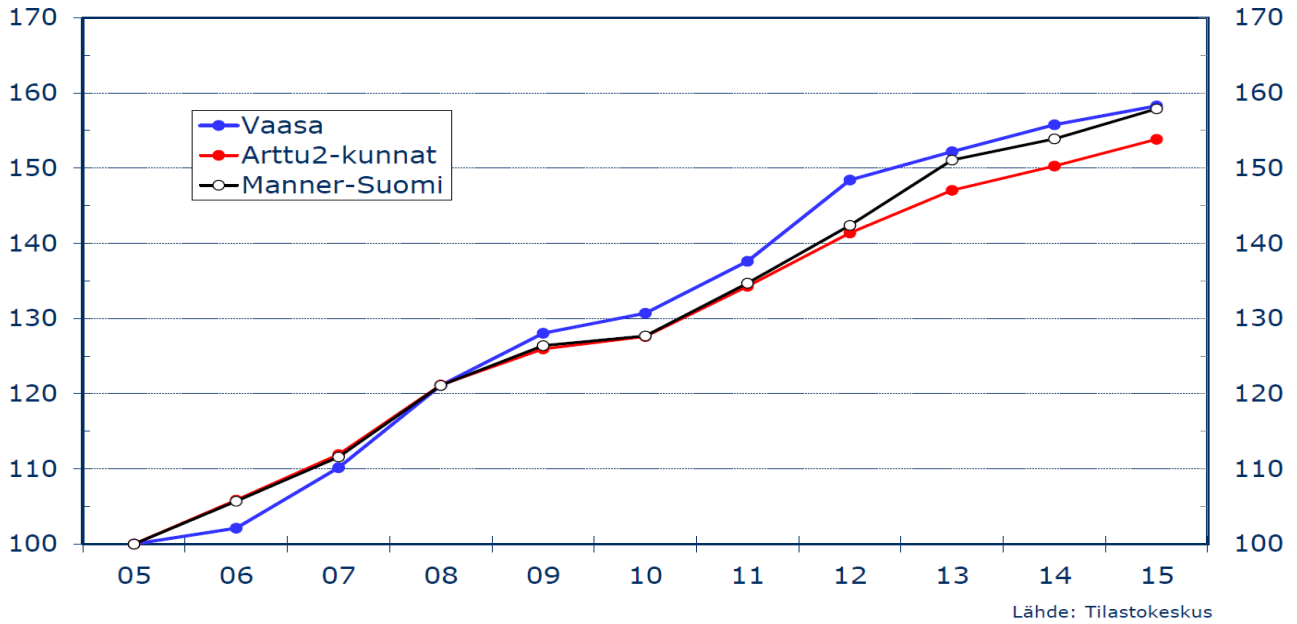
Alla oleva taulukko esittää case-kuntien sote-palvelujen asukaskohtaisia nettokustannuksia vuonna 2015. Mukana ovat myös kustannusten keskiarvot Manner-Suomen kunnista ja ARTTU2-kunnista.

Taulukko 1. Sote-palvelujen nettokustannukset vuonna 2015 (euroa/asukas).

Hirvensalmi	Lempäälä	Salo	Säkylä	Vaasa	Vantaa	Manner-S	ARTTU2
3908	2653	3378	3632	3475	2876	3262	3110

Vaasan toteutuneet nettokustannukset, euroa/asukas, ovat 213 euroa/asukas Manner-Suomen kuntien keskiarvoa ja 365 euroa/asukas ARTTU2-kuntien keskiarvoa korkeammat.

Sote-kustannusten kasvu. Sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten kasvua Vaasassa, ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa indeksoituna esittää kuvio 1.

Kuvio 1. Vaasan, ARTTU2-kuntien sekä Manner-Suomen kuntien sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituna, 2005=100).

Vaasan sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaiset nettokustannukset ovat kasvaneet jonkin verran ARTTU2-kuntia ja Manner-Suomen kuntia enemmän.

Sote-kustannusten osuus kunnan tehtävien kustannuksista. Vuonna 2015 Vaasan kaupungin nettokustannuksista sote-palvelujen osuus on 57,6 prosenttia, mikä vastaa lähes Manner-Suomen kuntien (58,7 %) ja ARTTU2-kuntien (57,7 %) keskiarvoa.

Taulukko 2 esittää vuosien 2005 ja 2015 menojen jakautumisen muutosta sote-palvelujen, opetus- ja kulttuuritoimen sekä muiden tehtävien kesken. *Sote-palvelujen osuus Vaasan nettokäyttökustannuksista on kasvanut selvästi Manner-Suomen kuntien keskiarvoa enemmän. Osuus on kasvanut myös ARTTU2-kuntiin verrattuna.*

Taulukko 2. Nettokustannusten jakautuminen tehtävittäin Vaasassa, Manner-Suomessa ja ARTTU2-tutkimuskunnissa vuosina 2005 ja 2015 (% kokonaiskustannuksista).

Kunta/ kuntaryhmä	Vuosi 2005, %:			Vuosi 2015, %:		
	Sosiaali- ja terveys- toimi	Opetus- ja kulttuuri- toimi	Muut tehtävät	Sosiaali- ja terveys- toimi	Opetus- ja kulttuuri- toimi	Muut tehtävät
Vaasa	49,5	42,8	7,8	57,6	40,9	1,5
Arttu2-kunnat	51,5	37,0	11,5	57,7	36,5	5,8
Manner-Suomi	56,0	35,4	8,6	58,7	34,3	6,9

Kustannusten jakautuminen sote-palvelujen kesken. Voimavarojen kohdentumista sote-palvelujen välillä Vaasassa, ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa esittää taulukko 3.

Taulukko 3. Sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannusten jakautuminen tehtävittäin Vaasassa, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa (% soten nettokustannuksista).

Kunta/ kuntaryhmä	Erikois- sairaan- hoito	Perus- terveyden- huolto	Terveys- toimi yht.	Lasten- suojelu ym.	Ikäänty- neiden palvelut	Vammaisten palvelut	Kotihoito	Muu sos.- ja terveys- toimi	Sosiaali- toimi yht.
Vaasa	39,4	22,8	62,3	3,8	10,2	8,3	6,4	9,0	37,7
Arttu2-kunnat	38,0	18,2	56,2	7,2	12,2	9,0	4,7	10,7	43,8
Manner-Suomi	37,3	19,0	56,3	6,5	13,3	9,4	5,2	9,4	43,7

Vaasan sote-palvelujen kustannusten jakautuminen terveydenhuollon ja sosiaalipalvelujen kesken *eroaa selvästi Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien kustannusten jakautumisesta*. Terveydenhuoltopalveluissa kustannukset painottuvat perusterveydenhuoltoon.

Sosiaalipalvelujen sisällä Vaasan lastensuojelun osuus kaikista sote-kustannuksista on vain noin puolet vertailuryhmien kustannuksista. Ikääntyneiden ihmisten palvelujen kustannusosuus on jonkin verran pienempi, mutta kotihoidon osuus on taas vertailuryhminen keskiarvoja suurempi.

Rahamäärillä tarkasteltuna Vaasan sote-palvelujen nettokustannukset ovat vertailuryhmiä suuremmat. Kustannuksista selvästi suurempi osa kohdistuu terveydenhuoltoon, josta syntyvät kustannuserot vertialuryhmiin. Huomiota herättää se, että *sosiaalipalvelujen nettokustannukset yhteensä ovat jopa alhaisemmat kuin vertailuryhmissä*.

Terveydenhuollossa sekä erikoissairaanhoidon että perusterveydenhuollon kustannukset ovat selvästi vertailuryhmiä korkeammat. Sosiaalipuolella nettokustannukset ovat kotihoitoa lukuunottamatta vertailuryhmiä alhaisemmat.

Taulukko 4. Sote-palvelujen nettokustannusten jakautuminen eri tehtäville Vaasassa, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuonna 2015 (euroa/asukas).

	VAASA	ARTTU2- kunnat	Erotus	Manner- Suomi	Erotus
Erikoissairaanhoito	1370	1180	190	1215	155
Perusterveydenhuolto	793	566	227	621	172
Terveydenhuolto	2163	1746	417	1836	327
	62 %	56 %	115 %	56 %	154 %
Lastensuojelu ym.	134	225	-91	211	-77
Ikääntyneiden palvelut	355	381	-26	433	-78
Vammaispalvelut	288	281	7	306	-18
Kotihoito	224	146	78	170	54
Muu sos.-terv. Toimi	311	332	-21	306	5
Sosiaalitoimi	1312	1365	-53	1426	-114
	38 %	44 %	-15 %	44 %	-54 %
Kustannukset yht. ja erotus	3475	3111	364	3262	213

Vaasan sosiaali- ja terveystoimen kustannukset tiivistetysti:

- Vaasan toteutuneet sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset, euroa/asukas, ovat vuonna 2015 7 % Manner-Suomen kuntien kustannuksien keskiarvoa korkeammat.
- Terveystoimen ja sosiaalihuollon välisessä kustannustenjaossa vuonna 2015 terveystoimen osuus on selvästi Manner-Suomen ja ARTTU2-kuntien kustannustenjakoa suurempi.
- Terveystoimissa painottuu hienokseltaan perusterveydenhuolto.
- Sosiaalipalveluissa lastensuojelun kustannuksilla on merkittävästi vertailukohteita pienempi osuus. Tilastotietojen perusteella ikäihmisten palveluilla ja vammaspalveluilla on vertailukohteita pienempi osuus, mutta kotipalveluilla osuus on suurempi.
- Vaasassa sosiaali- ja terveystoimen nettokustannusten osuus kunnan nettokäyttökustannuksista on kasvanut selvästi Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien nettokustannuksia enemmän vuodesta 2005 vuoteen 2015.
- Sosiaali- ja terveystoimen asukaskohtaiset nettokustannukset ovat kasvaneet jonkin verran enemmän kuin vertailukohteina olevissa ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa.

1.2 Kaupungin talouden tila ja sote-kustannukset

Edellä kuvattuja sote-kustannuksia voi kasvattaa tai pienentää kunnan yleinen talouden tila ja sen kehitys. Jos rahan riittävyyden kanssa on ongelmia, sote-palvelut suurimpana menoryhmänä ovat erityisen tarkastelun alla. Toisaalta taas kunta saattaa priorisoida sote-palveluja, ja niihin puututaan yleensä viimeisenä. Sote-menojen suuruuteen saattaa vaikuttaa myös se, että kunnan talouden tila on hyvä ja tuloja tulee hyvin: kun rahaa on käytettävissä, parannetaan palveluja ja kustannukset kohoavat. Keskeisiä Vaasan talouden tilaa kuvaavia tunnuslukuja esittää taulukko 5.

Taulukko 5. Talouden tunnuslukuja vuodelta 2015 Vaasasta, ARTTU2-tutkimuskunnista ja Manner-Suomesta.

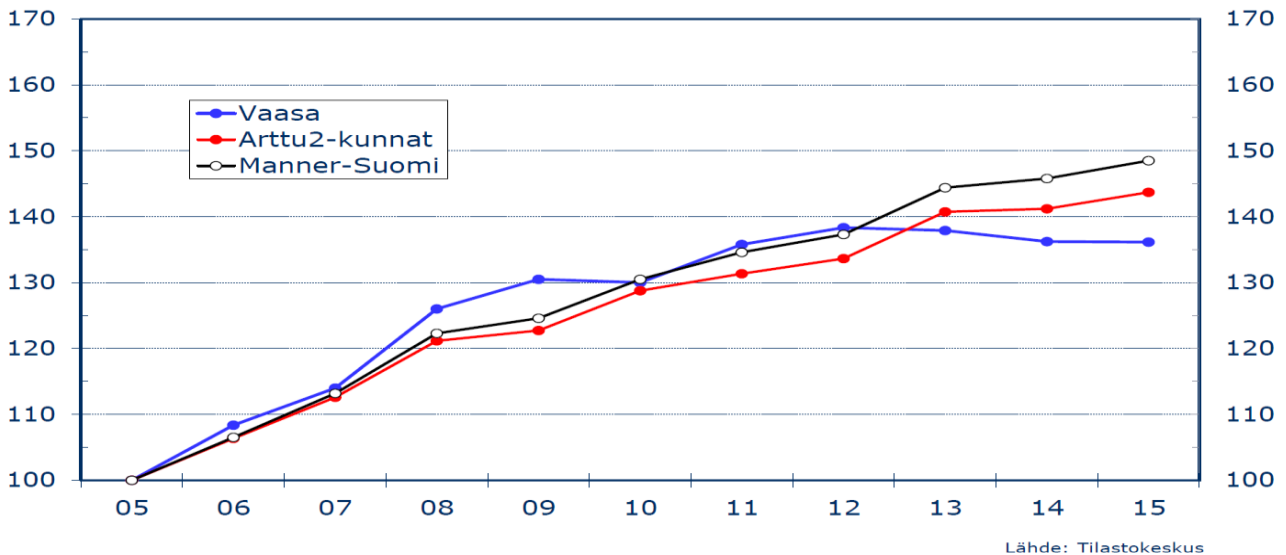
Vuonna 2015		Vaasa	Arttu2-kunnat	Manner-Suomi
Kirjanpidollinen tasapaino, €/as.	Kunta	-315	1 305	1 726
	Konserni	1 898	1 574	1 685
Lainakanta, €/as.	Kunta	3 658	3 173	2 841
	Konserni	7 808	7 046	5 987
Verorahoitus yhteensä, €/as.		5 589	5 295	5 470
- Verotulot, €/as.		4 114	4 053	3 969
- Valtionosuudet, €/as.		1 474	1 242	1 502
Tuloveroprosentti		19,50	19,58	19,83
Efektiivinen vero-%		14,81	15,05	14,96

Vaasan talouden *tasapainoa on käsitelty toisessa ARTTU2-kuntien raportissa* (ks. Meklin ja Pukki 2016). Vuoden 2015 tilinpäätöksessä kaupungilla oli taseessa alijäämää, mutta kaupunkikonserni oli kirjanpidollisesti ylijäämäinen. Vaasan kaupungin kirjanpidollinen tasapaino kääntyi lievästi ylijäämäiseksi vuoden 2007 jälkeen, kunnes se kääntyi vuoden 2014 tilinpäätöksessä jälleen

alijäämäiseksi. Kaupunkikonsernin kirjanpidollinen tasapaino kääntyi vuonna 2008 ylijäämäiseksi. Ylijäämä on sen jälkeen kasvanut vuotta 2014 lukuunottamatta.

Vaasan kaupungin ja kaupunkikonsernin lainakanta ylittää selvästi vertailukohteiden lainakannan ja on kasvanut tasaisesti vuodesta 2008 lähtien.

Vaasan verorahoitus asukasta kohti on suurempi kuin Manner-Suomen kunnissa ja ARTTU2-kunnissa. Verorahoituksen kasvua indeksoituna esittää kuvio 2.

Kuvio 2. Verorahoitus Vaasassa, ARTTU2-tutkimuskunnissa ja Manner-Suomessa vuosina 2005-2015 euroina ja asukasta kohti (indeksoituna, 2005=100).

Verorahoitus on kasvanut Vaasassa vuodesta 2005 vuoteen 2015 4,1 prosenttia ja asukasta kohti 3,3 prosenttia, kun vastaavat luvut Manner-Suomen kunnissa olivat 4,5 ja 4,1 prosenttia ja ARTTU2-kunnissa 4,5 ja 3,7 prosenttia. Verorahoituksen kasvu on taittunut vuonna 2012, mikä osaltaan selittää kaupungin kirjanpidollista alijäämää. Viime vuosina verorahoituksen kasvu on ollut selvästi pienempi kuin soite-kustannusten kasvu.

Vaasan verotulot ovat kasvaneet vuodesta 2005 vuoteen 2015 keskimäärin 4,8 prosenttia vuodessa, mutta asukasta kohti kasvu on ollut 3,8 prosenttia. Manner-Suomessa verotulot ovat kasvaneet 4,3 prosenttia ja asukasta kohti 3,9 prosenttia.

Kaupungin tuloveroprosentti on 19,50, mikä on hieman vertailukohteita alhaisempi. Myös Vaasan efektiivinen veroprosentti 14,81 % on hieman alhaisempi kuin Manner-Suomen kunnissa ja ARTTU2-kunnissa. Vuodesta 2005 lähtien veroprosentti on noussut vain 0,47 prosenttiyksikköä (kuntaliitos huomioituna), kun nousu Manner-Suomen kunnissa on keskimäärin 1,53 prosenttiyksikköä.

Verorahoituksen alhaiseen kasvun yhtenä syynä on se, että Vaasan valtionosuudet ovat vuosina 2005-2015 kasvaneet vuodessa keskimäärin vain 2,3 prosenttia ja asukasta kohti 1,4 prosenttia. Manner-Suomessa valtionosuudet ovat kasvaneet 5,0 prosenttia ja asukasta kohti 4,5 prosenttia. ARTTU2-kunnissa kasvuprosentit ovat 5,4 ja 4,6 prosenttia.

Tiivistelmä talouden tilasta. Vaasassa on käytettävissä verorahoitusta hieman enemmän kuin Manner-Suomen kunnissa ja ARTTU2-kunnissa keskimäärin. Verorahoituksen kasvu on kuitenkin ollut heikkoa viime vuosina, kun taasen sote-menot ovat kasvaneet koko ajan. Tämä on synnyttänyt kirjanpidollista alijäämää.

2 Kustannuspaineita luovat tekijät

Tässä tutkimushankkeessa sote-kustannuksiin vaikuttavat tekijät jaetaan kahteen ryhmään: kustannuspaineita luoviin ja kustannuksia aiheuttaviin tekijöihin. Kustannuspaineita luovia tekijöitä ovat väestötekijät, aluetekijät ja kunnan talouden tila.

Seuraavassa tarkastellaan aluksi tekijöitä kustannuspaineiden näkökulmasta yleisesti, ja sitten väestölle ja aluetekijöille valtionosuuksien pohjaksi laadittuja laskelmia laskennallisista kustannuksista. Näitä voidaan pitää yhtenä arviona väestön ja aluetekijöiden tuomien kustannuspaineiden suuruudesta. Peruseräraportissa taulukko 2 sisältää valtionosuuden laskennalliset kustannukset kaikista ARTTU2-kunnista vuonna 2015. Toinen arvio ARTTU2-kuntien kustannuspaineista on THL:n tarvevakioituja menoja koskevat laskelmat peruseräraportin taulukossa 1.

2.1 Väestötekijät

Kustannuspaineita väestöstä aiheutuu erityisesti ikärakenteesta ja sairastavuudesta, mutta myös kuntalaisten sosioekomisesta asemasta ja väestön ominaispiirteistä. Näiden vaikutusta kustannuksiin on laskennallisesti pyritty ottamaan huomioon valtionosuusjärjestelmässä, samoin kuin THL:n tarvevakioitujen menojen määrittelyssä.

Vaasan väestön ikärakenne 31.12.2015 vastaa lähes Manner-Suomen ja ARTTU2-kuntien ikärakennetta. Vaasa on ikärakenteeltaan kuin Suomi pienoiskoossa.

Taulukko 6. Vaasan, ARTTU2-tutkimuskuntien ja Manner-Suomen ikärakenne vuonna 2015 (% , tilanne 31.12.2015).

ikä	Vaasa	Arttu2-kunnat	Manner-Suomi
0-6 v.	7,7	8,0	7,6
7-14 v.	8,4	8,7	8,7
15-64 v.	65,2	64,9	63,2
65 v.-	18,7	18,5	20,5
siitä:			
65-74 v.	10,2	10,7	11,7
75-84 v.	6,0	5,5	6,2
85 v.-	2,5	2,2	2,5

Edellä todetusta voi jo arvata, että valtionosuuslaskelmissa *ikärakenteeseen perustuvat* laskennalliset kustannukset Vaasassa, 3219 euroa/asukas, vastaavat lähes Manner-Suomen (3306 euroa/asukas) ja ARTTU2-kuntien (3197 euroa/asukas) laskennallisia kustannuksia.

Vaasan *sairastavuuskerroin* vuoden 2015 valtionosuuslaskelmissa on 0,9075. Vaasan sairastavuuden laskennalliset kustannukset asukasta kohti olivat 1012 euroa, ja ne ovat hieman koko maan keskiarvoa (1118 euroa/asukas) ja ARTTU2-kuntien keskiarvoa (1018 euroa/asukas) alhaisemmat.

Muut väestötekijät. Vaasa on kaksikielinen kaupunki, jossa suomenkielisiä on 69,5 %, ruotsinkielisiä 22,6 % ja muunkielisiä 7,9 %.

Vuoden 2015 valtionosuuksien laskennallisissa kustannuksissa Vaasalle lasketaan aiheutuvaksi kustannuksia *vieraskielisyydestä* 130 euroa/asukas, *kaksikielisyydestä* 74 euroa/asukas, *koulutustaustasta* 24 euroa/asukas ja *työttömyysasteesta* 68 euroa/asukas. ARTTU2-kunnissa vieraskielisyyden laskennallinen kustannus oli 122, kaksikielisyyden 22, koulutustaustan 27 ja työttömyysasteen 92 euroa/asukas. Manner-Suomen laskennalliset kustannukset vieraskielisyydestä olivat 96, kaksikielisyydestä 17, koulutustaustasta 30 ja työttömyysasteesta 87 euroa/asukas.

Tiivistetysti väestötekijöistä. Vaasan väestön ikärakenteen ja sairastavuuden, samoin kuin muiden väestötekijöiden, laskennalliset kustannukset asukasta kohti ovat lähellä Manner-Suomen kuntien, samoin kuin ARTTU2-kuntien, laskennallisia kustannuksia. Laskennallisia kustannuksia korottaa kaksikielisyyden, kun taas asukastiheys ja työttömyysaste alentavat laskennallisia kustannuksia.

On huomattava, että nämä laskennalliset kustannukset kohdistuvat sote-palvelujen lisäksi myös muihin *kunnan peruspalveluihin*, vaikka varsinkin alhainen koulutustausta ja korkea työttömyysaste tuovatkin kustannuspaineita erityisesti sote-palveluihin.

THL:n laskema sosiaali- ja terveyshuollon menojen tarvekerroin vuonna 2014 on 0,95, eli sen mukaan palvelujen laskennallinen tarve olisi noin viisi prosenttia maan keskiarvoa pienempi.

2.2 Aluetekijät

Aluetekijöiden oletetaan tuovan paineita sote-palvelujen kustannuksiin. Vaasa on Pohjanmaan maakuntakeskus, joka sijaitsee Pohjanlahden rannikolla Pohjanmaan maakunnassa. Kunnassa asui 31.12.2015 67619 asukasta. Kaupungin pinta-ala on 574,9 km², josta maata on 364,26 km², sisävesiä 4,86 km² ja merta 205,78 km². Valtionosuusperusteissa Vaasalle *ei* katsota aiheutuvan laskennallisia kustannuksia *saaristoisuuden* perusteella.

Vaasan kaupungin *asukastiheys* (1.1.2016) oli 185,5 asukasta/km². Asukastiheyden laskennalliset kustannukset, 4 euroa/asukas, ovat selvästi ARTTU2-kuntien ja Manner-Suomen kuntien keskiarvoa pienemmät. Pohjanmaan maakuntakeskuksena Vaasa ei ole syrjäinen kunta, mistä aiheutuisi lisäkustannuksia.

Aluetekijöiden laskennalliset kustannukset koskevat sote-palvelujen lisäksi kaikkia peruspalveluja. Kaiken kaikkiaan näyttäisi siltä, että Vaasan aluetekijät eivät näyttäisi aiheuttavan oleellisia kustannuspaineita sote-palveluihin.

Tiivistelmä kustannuspaineita aiheuttavista tekijöistä. Tiivistetysti todettuna Vaasan laskennalliset kustannukset Manner-Suomeen verrattuna ovat hieman alhaisemmat vieraskielisyyden ja kaksikielisyyden laskennallisia kustannuksia lukuunottamatta. Vaasan aluetekijät eivät näyttäisi

aiheuttavan oleellisia kustannuspaineita sote-palveluihin. THL:n tarvekerroin vuonna 2015 oli Vaasalle 0,95, eli sen mukaan myös palvelujen tarve olisi jonkin verran maan keskitasoa pienempi.

Kaupungin taloudellinen tila on tiukka. Kirjanpito näyttää alijäämää, ja kaupungin lainakanta on vertailukohteita suurempi. Verorahoitusta on käytettävissä hieman enemmän kuin keskimäärin ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa. Verorahoitus on kasvanut samaan tahtiin Manner-Suomen kuntien ja ARTTU2-kuntien kanssa ja valtionosuuksien kasvu on ollut vertailukohteita hitaampaa. Taloudellinen tilanne näyttää sellaiselta, että Vaasan kaupungin on pitänyt tarkastella huolella kaikki menokohteensa.

3 Kaupunki palvelujen järjestäjänä ja kustannusten aiheuttajana

Kustannukset aiheutuvat toisaalta siitä, millä tavalla kunta järjestää palveluja ja tarjoaa kuntalaisten käyttöön. Toisaalta kustannukset aiheutuvat siitä, miten kuntalaiset käyttävät kunnan tarjoamia palveluja. Palvelujen tarjonta saattaa rajoittaa kuntalaisten palvelujen käyttöä, mutta myös mahdollistaa sen.

Kuntien palvelutarjonnan perinpohjainen selvittely ei tässä tutkimuksessa ole mahdollista, vaan joudutaan tyytymään muutamiin havaintoihin. Tarkastelussa avataan palveluverkkoa ja palvelujen tuottamistapaa (omat tuotanto vs. ostopalvelut) sekä hieman palvelutasoa jonojen kautta. Lisäksi pyritään muutamien havainnoin nostamaan esiin kunnan toiminnan luonnetta sote-palvelujen järjestäjänä.

3.1 Palveluverkko

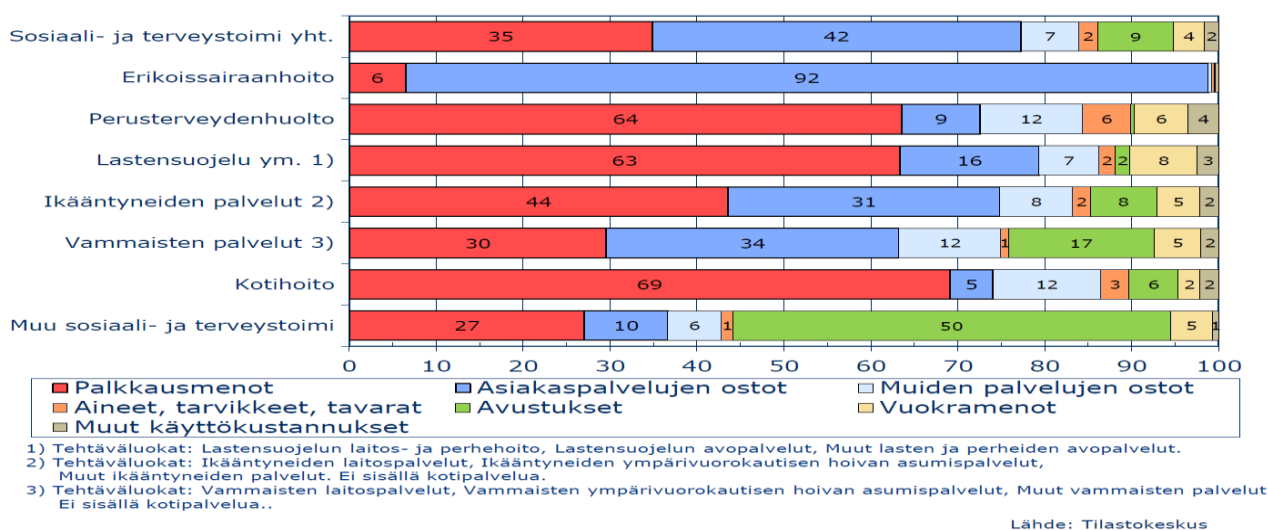
Vaasassa erikoissairaanhoidon palvelua tuottaa Vaasan sairaanhoitopiirin keskussairaala. Vaasan kaupungissa on viisi perusterveydenhuollon terveystasema.

Sosiaalipalvelujen puolella on monia yksiköjä:

- Mielenterveys- ja päihdepalvelut/ kaupungin omat tehostetun palveluasumisen yksiköt: Silmukoti (päihdekuntoutujat), Aaltokoti (päihdekuntoutujat) ja sopimusperusteiset tehostetun palveluasumisen yksiköt: Jansson-koti (mielenterveys- ja päihdekuntoutujat kaksois-dg), Hoivakoti Hopearanta (päihteiden käytön vuoksi dementoituneet).
- Kehitysvammahuolto/ kaupungin omat tehostetun palveluasumisen yksiköt: Kivikoto, Mäkihovi, Purohovi, Näthemmet, Parkhemmet, Kultapiha ja sopimusperusteiset tehostetun palveluasumisen yksiköt: Kuninkaantien asumisyksikkö.
- Omat lastensuojelulaitokset: Kustaalan Pysäkki (7 paikkaa), Kustaalan Omakoti (6 paikkaa), Kustaalan Kortteeri (7 paikkaa) ja Mäntykoti (7 paikkaa).

3.2. Palvelujen tuottamistapa – oma tuotanto vs. ostopalvelut

Kunnat voivat järjestää sote-palvelut tuottamalla itse tai ostamalla muilta kunnilta, kuntayhtymiltä, yrityksiltä tai yhteisöiltä (kolmas sektori). Kuvio 3 esittää Vaasan sosiaali- ja terveystoimen bruttokäyttökustannuksia tehtävittäin ja kululajeittain 2015 (menolajitarkastelua ei tilastoista ole mahdollista tehdä nettokustannuksilla).

Kuvio 3. Sosiaali- ja terveystoimien bruttokustannukset tehtävittäin ja kululajeittain Vaasassa vuonna 2015 (%).

Vaasa käyttää sote-palvelujen järjestämisessä huomattavan määrän ostopalveluja. Vuonna 2015 *asiakaspalvelujen ostojen osuus oli* noin 42 % sosiaali- ja terveystoimen bruttokäyttökustannuksista. Ostoista 83 prosenttia tapahtuu kuntayhtymiltä ja 17 muilta toimijoilta. Erikoissairaanhoidon palvelut vaasalaisille tuottaa pääasiassa Vaasan sairaanhoitopiiri.

Perusterveydenhoidon palvelut Vaasa tuottaa pääosin omana tuotantona (64 %). Ostopalveluja on vajaat kymmenen prosenttia. Sosiaalitoimen palveluista Vaasa tuottaa pääosin itse lastensuojelupalvelut (63 %) ja kotihoitoa (69 %). Ikääntyneiden palveluja ja vammaispalveluja Vaasa tuottaa itse, mutta hankkii osan myös ostopalveluina.

3.3 Kaupungin toimenpiteet terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi – TEA-viisari

Kunnilla on tai voi olla terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi strategisia linjauksia, jotka voivat olla tietoisia, uloskirjoitettuja ilmaisia, ja joita päätöksenteossa pidetään jatkuvasti mielessä. Linjaukset voivat myös olla kulttuurillisesti hyväksytyjä arvoja, joita hiljaisesti noudatetaan kunnan toiminnassa.

THL:n kehittämä ja ylläpitämä terveydenedistämiskäytännön mittari, TEA-viisari, ([TEA-viisari.Thl](#)) tuo esille kunnan toimintaa kuntalaisten terveyden ja hyvinvoinnin edistämiseksi.

Terveydenedistämiskäytännön (TEA) ulottuvuudet kuvaavat toimintaa eri näkökulmista. Näkökulmat ovat sitoutuminen, johtaminen, seuranta ja tarveanalyysi, voimavarat, yhteiset käytännöt, osallisuus ja muu ydintoiminta. Perusajatuksena on, että toimiakseen laadukkaasti ja tehokkaasti kunnan on huomioitava kaikki nämä näkökulmat.

TEA-mittarin antamaan kuvaan vaikuttaa huomattavasti, miten kunnat rekisteröivät ja ilmoittavat aktiivisuutta koskevat tietonsa. Todellinen terveydenedistämiskäytännön voikin olla mittarin osoittamaa lukua parempi tai huonompi. Myös mittareiden validiteetti lopullisen terveyden

edistämisen kannalta synnyttää kysymyksiä. Mittarin tarkoitus onkin tukea kuntien ja alueiden terveydenedistämistyön suunnittelua ja johtamista.

Vaasan terveydenedistämiskäytännösluku on 76, joka ylittää selvästi maan keskiarvon. Alakohdittain Vaasan pisteet verrattuna koko maan tasoon ovat seuraavanlaiset:

Taulukko 7. Terveydenedistämiskäytännösluku Vaasassa ja koko maassa TEA-mittarin mukaan (tilanne 4.11.2016).

Pisteet	Vaasa	Koko maa
Terveydenedistämiskäytännösluku	76	70
Kuntajohto	82	74
Perusopetus	70	69
Lukiokoulutus	79	72
Ammatillinen koulutus	64	69
Liikunta	76	71
Perusterveydenhuolto	65	66
Ikäntyneiden palvelut	73	74

4 Asukkaat sote-palvelujen käyttäjinä ja kustannusten aiheuttajina

Toteutuneet kustannukset riippuvat kuntalaisten palvelujen käytöstä ja kunnan palvelujen tarjonnasta. Palvelujen käytön taustalla voi olla monenlaisia tekijöitä. Hyvinvointikompassi (2016) sisältää tietoja kuntien palvelujen käytöstä. Peruseräpäivästä sisältyy taulukko 13, johon on koottu case-kuntien palvelujen käyttötietoja.

4.1 Palvelujen käyttö hyvinvointikompassin mukaan

THL:n ylläpitämä hyvinvointikompassi ([Hyvinvointikompassi THL](#)) sisältää mielenkiintoisia tietoja sosiaali- ja terveyspalvelujen käytöstä vuosilta 2014-2015.

Perusterveydenhuollon avohoidon lääkärin potilaina vaasalaisista on vain 41,6 prosenttia, mikä on reilusti alle maan keskiarvon. Lääkärikäyntejä 1000 asukasta kohti on 812, kun maan keskiarvo on 1244. Avohuollon muita kuin lääkärikäyntejä (2708/1000 asukasta) on selvästi alle maan keskiarvon (3143/1000 asukasta). Perusterveydenhuollon vuodeosaston keskimääräinen hoitoaika (45,8 vrk) on kaksinkertainen koko maan keskiarvoon (22,3 vrk) verrattuna. Suuren terveydenhuollon palveluja yli 18-vuotiaista käyttää 25,1 %, kun koko maan keskiarvo on 27,8. Vaasalaiset näyttävät siis käyttävän selvästi maan keskiarvoa vähemmän kunnallisia perusterveydenhuollon ja hammaslääkärin palveluja.

Peruseräpäivän taulukossa 14 on koottu tietoja case-kuntien somaattisten erikoissairaanhoidonpalvelujen toteutuneesta käytöstä vuodelta 2015. Tarkastelu osoittaa, että vaasalaisten hoitokäytöt/1000 asukasta ylittävät koko maan tulokset, mutta hoitopäiviä kertyy

vähemmän. Keskimääräinen hoitoaika vastaa koko maan keskiarvoa. Vuodepotilaiden määrä on jonkin verran koko maan tasoa suurempi.

THL:n ylläpitämän *sairastavuusindeksin* mukaan Vaasan ikävakioimaton sairastavuusindeksi 2012-2014 oli 86,9, eli huomattavasti alle maan keskiarvon, samoin kuin ikävakioitu sairastavuusindeksi 90,2. THL:n sairastavuusindeksin mukaan kaikkien sairausryhmien indeksiarvot, ikävakioitua syöpäindeksiä lukuun ottamatta, ovat alle 100.

Mielenterveys- ja päihdepalvelujen käyttö vaihtelee vertailuryhmiin verrattuna. Aikuisten mielenterveyspalvelujen avokäyntejä on enemmän, mutta nuorisopsykiatrian avohoitokäyntejä vähemmän. Psykiatrian laitoshoitopäiviä on vertailuryhmiä enemmän. Päihdehuollon avopalveluissa on asiakkaita huomattavasti yli maan keskiarvon, mutta erilaisessa laitoshoidossa hieman vähemmän.

Toimeentulotukea saaneiden määrä vastaa koko maan keskiarvoa. Toimeentulotuki, joka on 143 euroa/asukas, on koko maan tason keskiarvoa hieman korkeampi. Myös vammaispalvelujen ja taloudellisten tukitoimien menot, 88,3 euroa/asukas, ovat koko maan tasoa (102,80 euroa/asukas), alemmat.

Lasten, nuorten ja perheiden palvelut. Päivähoidossa 3-5 –vuotiaista lapsista on selvästi enemmän, 82,8 %, kuin vastaavanikäisistä koko maassa (67,8 %). Myös lastenneuvoloissa käynnit ylittävät maan keskiarvon.

Lastensuojelun avohuollollisten tukitoimien piirissä on Vaasassa hieman vähemmän 0-17 –vuotiaista kuin koko maassa.

Vaasassa 75 vuotta täyttäneiden osuus väestöstä vuonna 2015 (8,5 %) vastaa lähes maan keskiarvoa (8,8 %). Kotona heistä asuu suurin piirtein sama osuus kuin maassa keskimäärin. Vaasassa tuetaan kotona asumista.

Terveyskompassiin koottujen tietojen perusteella vaasalaisten sote-palvelujen käyttö vastaa suurin piirtein koko maan sote-palvelujen käyttöä. *Kustannusten jakautumisen ja palvelujen käytön suhteessa herättää huomiota perusterveydenhuollon palvelujen alhainen käyttö ja perusterveydenhuollon asukaskohtaisten kustannusten korkeus.*

4.2 Työterveyshuolto ja yksityisten palvelujen käyttö

Kunnan sote-palvelujen kustannuksiin vaikuttaa työterveyspalvelujen sekä yksityisten lääkäri- ja hammashoitopalvelujen käyttö. Case-kuntien käyttötietoja on koottu Soten rahapuun avulla perusraportin taulukkoon 16.

Soten rahapuun (sotenrahapuu.fi) mukaan vaasalaisten työterveyspalvelujen käytön kustannukset vuonna 2014 olivat 169,82 euroa asukasta kohti, kun ne olivat koko maassa 141,84 euroa asukasta kohti. Sairaanhoidovakuutuksen alaiset lääkärin palkkiot olivat 44,13 euroa/asukas (62,74) ja hammashoidon kustannukset olivat 82,80 euroa/asukas (71,50).

Kuntalaiset saattavat käyttää erilaisia lääkäripalveluja, jotka eivät kirjaudu Kansaneläkelaitoksen sairausvakuutuksen rekistereihin.

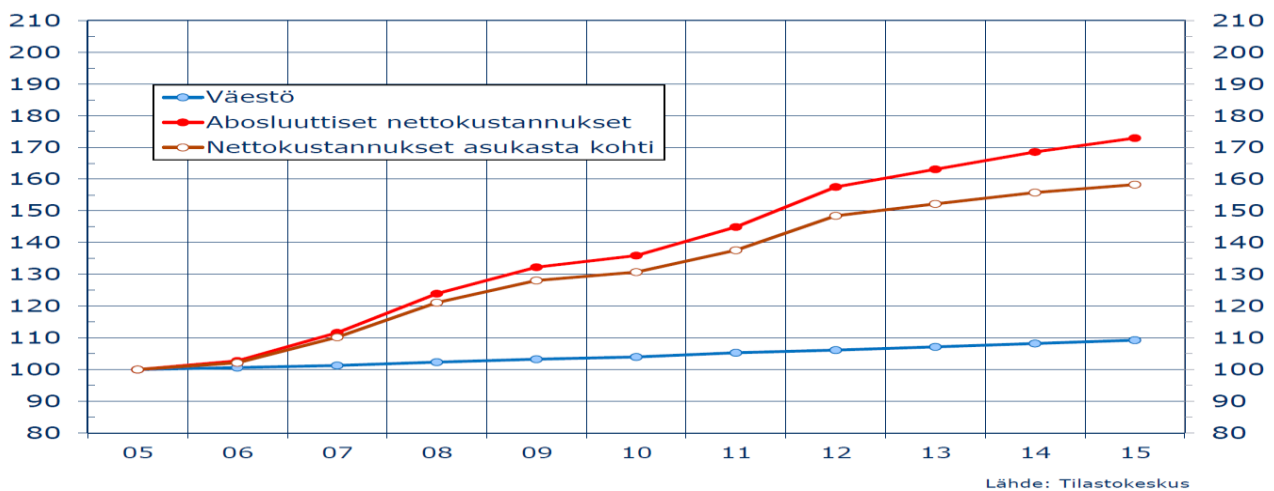
Työterveyshuollon ja yksityisten lääkäripalvelujen lisäksi opiskeluikäiset kuntalaiset saattavat käyttää ylioppilaiden terveysäätiön (YTHS) palveluja opiskelupaikkakunnallaan. Näistä ei ole saatavissa kuntakohtaisia tietoja.

Vuonna 2015 tehdyn ARTTU2-kuntien kuntalaiskyselyn mukaan yksityislääkärin palveluja oli käyttänyt viimeisen kahdentoista kuukauden aikana 64 prosenttia ja hammaslääkäripalveluja 59 prosenttia.

Näyttää siltä että Vaasassa työterveydenhuoltopalvelujen käyttö on maan keskiarvoa korkeampi, samoin kuin yksityishammashoitopalvelujen käyttö. Sen sijaan yksityislääkäripalvelujen käyttö on maan keskiarvoja vähäisempää.

4.3 Väestömuutoksen yhteys sote-kustannuksiin

Vaasan sote-palvelujen nettokäyttökustannukset yhteensä ovat kohonneet vuodesta 2005 vuoteen 2015 keskimääriin 5,6 % vuodessa, mikä on hieman ARTTU2-kuntien keskiarvoa (5,2 %) enemmän. Asukaskohtaiset nettokäyttökustannukset ovat sen sijaan kohonneet 4,7 % vuodessa, kun ne ARTTU2-kunnissa kohosivat 4,4 %. Väestön määrän muutosta sekä sosiaali- ja terveystoimen nettokäyttökustannusten kehitystä esittää kuvio 4.

Kuvio 4. Vaasan väestö sekä sosiaali- ja terveystoimen nettokustannukset euroina ja asukasta kohti vuosina 2005-2015 (indeksoituina, 2005=100).

Väestön määrän ja rakenteen muutos. Väestön määrän ja rakenteen muutos tuottaa ajanlooon kustannuspaineita. Vaasassa alle 6-vuotiaiden määrä on hienokseltaan laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana muutamaa vuotta lukuunottamatta, kun taas yli 64-vuotiaiden lukumäärä on kasvanut joka vuosi.

Vaasan väestön määrän kehitys on ollut positiivinen. Vuonna 2005 Vaasassa oli 61889 asukasta ja vuoden 2015 loppussa 67619 henkeä. Asukasmäärä on kasvanut vuotta kohti keskimäärin 0,9 prosenttia.

Samanaikaisesti väestön ikärakenne on muuttunut. Yli 64-vuotiaiden osuus väestöstä vuonna 2005 oli 16,2 prosenttia ja vuonna 2015 18,7 prosenttia. Ikäluokan osuus väestöstä on on kasvanut tosin vähän, noin 15 %, kun kasvu koko maassa on ollut 28 %.

Kunnan sote-palvelujen kustannuksista huomattava osa on kiinteitä, mikä tarkoittaa sitä, että kunnan sote-kustannukset eivät muutu väestön muutosten mukaisesti. Esimerkiksi yhden prosentin vuotuinen väestön määrän väheneminen ei vähennä samassa suhteessa soten kokonaiskustannuksia ja kun

kokonaiskustannukset jaetaan vähenevällä väestömäärällä, *asukaskohtaiset kustannukset kohoavat*. Kasvukunnissa tilanne voi olla päinvastainen. Asukaskohtaiset kustannukset kohoavat prosentteina vähemmän kuin kunnan kustannukset.

5 Kaupungin tarjoama palvelutaso ja kuntalaisten arviot sote-palveluista

Kaupungin tarjoama palvelutaso. Perusteelliseen palvelutason arviointiin ei tässä tutkimuksessa ole resursseja. Muutamia havaintoja kuitenkin voidaan tehdä Vaasan kaupungin yhteyshenkilöiden toimittamasta aineistosta.

Vaasassa seurataan tehtävälajien tasolla odotusaikoja palveluihin, joista on saatavissa myös tietoja. Palveluihin hoitoon pääsystä on saatavissa THL:n kerääminä tilastoa myös perusterveydenhuollosta ja suun terveydenhuollosta. Hoitoon pääsystä erikoissairaanhoidon on myös saatavissa tilastotietoja, mutta hoitoon pääsyyn pääasiassa vaikuttaa sairaanhoitopiiri – ei yksittäinen kunta. Tästä syystä tässä ei tarkastella erikoissairaanhoidoa.

Vaasan kaupungissa on seurattu *asiakastytyväisyyttä* useilla kyselyillä, joita on tehty sote-palvelujen eri tehtävissä muun muassa kotihoidossa, laitoshoidossa, päivätoiminnasta, palveluastukemisesta ja palveusetelmien käytöstä. Vaasassa on koottu 11.11.2016 yhteenveto, johon sisältyy 6128 vastanneen arviot vastausautomaateista, jossa palveluja arvioidaan viidellä kasvon ilmettä osoittavalla kuvakkeella. Vastausautomaatit ovat sijainneet eri soten eri toimipisteissä.

Yleiseen kysymykseen: ”Olitko tyytyväinen palveluumme?” ilmettä kuvaavalla viisiportaisella asteikolla tulokset olivat hyvin mairittelevat. Leveän hymyn kuvaketta painoi 75% ja hymyä 17 % osallistuneista asiakkaista. Myrtynyttä naamaa esitti vain viisi prosenttia vastanneista. Pieni vastaajien joukko, 320 henkeä, vastasi kysymykseen siitä, ”Mikä saamassanne palvelussa oli huonoa?”. Vastaukset jakaantuivat siten, että 25 % vastanneista valitsin jonotusajan, 21 % kohtelun, 17 % ammattitaidon, 13 % tilat ja 21 % jonkin muun tekijän.

Vaasasta syntyy kuva, että asiakkaiden arvioita tehdään systemaattisesti haastattelemalla ja kyselyillä ainakin eräillä sosiaalipalvelujen alueilla. Arviot sinänsä näyttivät keskimäärin hyviltä, joskin niissä esiintyi myös vaihtelua. Arviot antavat kuitenkin pohjaa kehittämistoimille.

Kuntalaisten tekemien kaupungin sote-palvelujen arvioinnissa on huomioitava kaksi näkökulmaa. Ensiksikin eroa on siinä, onko kuntalaisella henkilökohtaista tai läheisen kautta saatua kokemusta palvelusta vai ei. Toiseksi, sote-palvelut jakautuvat lukuisiin palvelulajeihin, joista palvelun käyttäjät käyttävät vain yhtä tai muutamaa. Tästä johtuen koko kuvaa kunnan tai kaupungin asiakkaiden tyytyväisyydestä on hankala muodostaa.

ARTTU2-tutkimushankkeessa kuntalaisten mielipiteitä kysyttiin vuoden 2015 aikana [kuntalaiskyselyssä](#), jossa tiedusteltiin tyytyväisyyttä terveys- ja sosiaalipalvelujen hoitoon (Pekola-Sjöblom 2016). Kuntalaiskyselyn tulokset eivät ole Vaasalle kovin mairittelevat, kun vastauksia vertailee muihin ARTTU2-kuntiin. Vastaajat arvioivat terveyspalvelujen hoidon asteikolla 1-5 tasolle 3,71. Kuntalaisten arvio sijoittuu ARTTU2-kuntien keskiarvon alapuolelle. Myös terveyspalvelujen

saatavuuden ja saavutettavuuden vaasalaiset arvoivat selvästi ARTTU2-kuntien keskiarvon alapuolelle. Tyytyväisyys indeksin arvo oli 3,09.

Mielenkiintoista kuitenkin on, että sosiaalipalvelujen puolella vaasalaisten arviot sijoittuivat ARTTU2-kuntien keskiarvon yläpuolelle. Tyytyväisyysindeksi sosiaalipalvelujen hoidolle oli 3,28 ja saatavuuden ja saavutettavuuden osalta 3,08.

Tässä on vielä korostettava, että nämä luvut ovat vielä hyvää tasoa, sillä kuntalaiset arvioivat ARTTU2-kuntien sote-palvelujen hoidon sekä saatavuuden ja saavutettavuuden varsin hyväksi.

Tyytyväisyyttä voi nyt peilata terveydenhoidon kustannuksiin ja edellä kuvattuun tapaan hoitaa terveyspalvelut. Vaasan terveysmenot ovat maan keskiarvoon verrattuna korkeat myös tarvekatioidut menot huomioiden. Vaasalaiset käyttävät kuitenkin perusterveydenhuollon avohoidon palveluja vähän. Perusterveydenhuollon vuodeosastohoidossa keskimääräiset hoitoajat ovat noin kaksinkertaiset koko maahan verrattuna.

6 Päätelmiä Vaasan sote-palvelujen kustannustason syistä

Vaasa on mielenkiintoinen kunta sote-palvelujen järjestäjänä. Vaasan kaikkien sote-palvelujen kustannukset, euroa/asukas, olivat vuonna 2015 kuusi prosenttia kuntien keskiarvoa korkeammat. THL:n laskema tarvekerroin on 0,95. Tarvekatioidut menot olivat vaasassa 111 (koko maa=100), eli menot ylittivät selvästi palvelutarpeen mukaiset menot.

Kuntalaiset palvelujen käyttäjinä ja veronmaksajina antoivat tyydyttävät arviot erityisesti terveydenhuollon hoitamisesta sekä palvelujen saatavuudesta ja saavutettavuudesta. Arviot olivat ARTTU2-kuntien keskiarvon alapuolella. Kuntalaisten arviot sosiaalipalvelujen hoidosta sekä saatavuudesta ja saavutettavuudesta olivat myös tyydyttävät, mutta sijoittuivat ARTTU2-kuntien arvioiden keskitason yläpuolelle. On erikseen todettava, että useimmissa kunnissa sosiaalipalvelut saivat terveyspalveluja alhaisemmat arviot kuntalaisilta. Vaasassa kuitenkin näiden arvioiden välillä ei ollut suurta eroa. Kuntaliskyselyn vastaukset herättävät pohtimaan sitä, että terveyspalveluihin Vaasassa panostetaan kuntien keskiarvoa enemmän, mutta siltikin kuntalaisten tyytyväisyys on keskiarvoa alhaisempaa.

Mistä hieman korkeat asukaskohtaiset kustannukset ja kuntalaisten kohtuullinen tyytyväisyys sitten johtuvat? Käytettävissä olevan aineiston perusteella voi todeta seuraavaa:

1. Vaasa on järjestänyt tarkasteluvuonna sote-palveluista 42 prosenttia asiakasostopalveluina. Ostoista 83 prosenttia on tapahtunut kuntayhtymiltä ja 17 muilta palveluntuottajilta.
2. *Kustannusten jakautuminen terveydenhuollon ja sosiaalitoimen välillä on vertailuryhmiin nähden poikkeava.* Vertailuryhmiä korkeammat asukaskohtaiset nettokustannukset ovat terveydenhuollossa. Sosiaalitoimen asukaskohtaiset kustannukset ovat jopa alhaisemmat kuin keskimäärin ARTTU2-kunnissa ja Manner-Suomen kunnissa. Vertailuryhmiä korkeammat asukaskohtaiset sote-kustannukset aiheutuvat terveydenhuollosta.
3. Perusterveydenhuollon korkeita asukaskohtaisia kustannuksia vasten herättää *kysymyksiä Hyvinvointikompassin mukainen perusterveydenhuollon palvelujen alhainen käyttö.* Lääkärien potilaana on maan keskiarvoa pienempi määrä kaupunkilaisista. Perusterveydenhuollon

lääkärikäytien ja muiden käyntien määrä on myös alhainen. Sen sijaan perusterveydenhuollon vuodeosastohoitoajat ovat kaksi kertaa niin pitkiä kuin maassa keskimäärin.

Erikoissairaanhoidon käyttötiedot eivät merkittävästi poikkea koko maan keskiarvoista. Hoitajaksoja on enemmän, mutta hoitoajat ovat lyhempiä. Hoitopäiviä on vähemmän, vaikka vuodepotilaita on hieman enemmän, samoin kuten erikoissairaanhoidon avokäyntejä. Tätä taustaa vasten erikoissairaanhoidon asukaskohtaiset kustannukset vaikuttavat korkeilta.

Vielä voidaan todeta, että Vaasan sairastavuusindeksi on varsin alhainen (86,9). Samoin on ikävakioitu indeksi (90,2).

4. Ikäihmisten palvelujen asukaskohtaiset kustannukset ovat hieman vertailukohteita alhaisemmat samoin kuten vammaispalvelujen. Kotihoidon kustannukset ovat kuitenkin selvästi vertailukohteita korkeammat. Lastesuojelukustannukset ovat Vaasassa selvästi vertailukohteita alhaisemmat.

5. Vaasan talouden tila on tiukka. Kirjanpito osoittaa vuonna 2015 alijäämää, mutta konsernin ylijäämä on vertailukohteita hieman suurempi. Kaupungilla ja kaupunkikonserinilla on lainaa jonkin verran vertailukohteita enemmän.

Verorahoitusta asukasta kohti Vaasalla on enemmän kuin vertailukohteilla. Verotulojen ja valtionosuuksien osuudet vastaavat vertailukohteilta. Tuloveroprosentti on hieman vertailukohteita alhaisempi.

Verorahoitus on asukaskohtaisesti kasvanut Manner-Suomen kuntia ja ARTTU2-kuntia vähemmän vuosien 2005-2015 aikana (indeksi 2005=100, 2015= 137).

6. *Vaasan sote-kustannukset ovat vuosien 2005-2015 aikana kasvaneet selvästi enemmän kuin vertailukohteissa (indeksi 2005=100, 2015=158) ja huomattavasti enemmän kuin verorahoitus. Samana ajanjaksona Vaasa on selvästi kasvattanut sotepalvelujen osuutta verrattuna kunnan koulu- ja sivistyspalveluihin ja muihin palveluihin.*

7. Palvelutasosta on saatavissa hajanaisia tietoja. Erikoissairaanhoidon saatavuus ja saavutettavuus eivät riipu kunnan, vaan sairaanhoitopiirin yleisestä tilanteesta.

8. Väestön kasvaminen merkitsee sitä, että asukaskohtaisten kustannusten kasvu on kaupungin sote-palvelujen kustannusten kasvua pienempi. Vaasan sote-palvelujen nettokustannukset ovat kasvaneet vuosina 2005-2015 keskimäärin 5,3 % vuodessa, mutta asukaskohtaiset kustannukset vain 4,7 prosenttia.

Lähteitä

Avohilmo THL. Saatavilla: <https://www.thl.fi/fi/tilastot/tiedonkeruut/perusterveydenhuollon-avohoidon-hoitoilmoitus-avohilmo>

Hoitoonpääsy perusterveydenhuollossa. THL. Saatavilla: https://sampo.thl.fi/pivot/prod/fi/avo/hpaasyth01/summary_pthrapo2?ammatti_0=34200&aika_0=31224&aika_1=125835&palvelumuoto_0=34035&palvelumuoto_1=&mittari_0=25618&drill-palveluntuottaja=32677#

Hyvinvointikompassi. THL: Saatavilla: <http://www.hyvinvointikompassi.fi/fi/web/hyvinvointikompassi/palvelu-profiili/-/profile/r/658/c/371/g/total/t/sparkline>

Kela, sairastavuusindeksi. Internetosoite: <http://www.kela.fi/terveyspuntari?inheritRedirect=true>
Keskisuurten kuntien sosiaali- ja terveystoimen kustannukset vuonna 2014
Mikkola Teija, Nemlander Anu, Tyni Tero
Saatavilla: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3133

Meklin, Pentti ja Pukki, Heikki (2016): Kuntien kirjanpidollinen ja rahoituksellinen tasapaino. Osa II ARTTU2-kuntien tasapainnon tulkintaa. Uutta ARTTU2-ohjelmasta. ARTTU2-tutkimusohjelman julkaisusarja Nro 4/2016, 49 sivua. Saatavilla: http://shop.kunnat.net/product_details.php?p=3213

Pekola-Sjöblom (2016) Kuntalaiset ja palvelujen käyttäjät kunnallisten palvelujen arvioitsijoina. Raportissa Peruspalvelujen tila –raportti 2016, osa II. Kuntatalouden ja –hallinnon neuvottelukunta. Valtionvarainministeriön julkaisu – 9/2016. Helsinki

Sairastavuusindeksi. THL (2016). Saatavilla: http://www.terveytemme.fi/sairastavuusindeksi/2014/kunnat_html_profiili/atlas.html?select=091&iindicator=i0

Soten rahapuu. Kela. Saatavilla: <http://www.kela.fi/sotenrahapuu> (viitattu 20.11.2016)

Vaasan hyvinvointikertomus 2016. Saatavilla: <http://www.sakyla.fi/assets/files/perusturva/HYVINVOINTIKERTOMUS2016.pdf>

Taajamarakenne 2014: Saatavilla: https://fi.wikipedia.org/wiki/Luettelo_Suomen_taajamista_2014

TEAVIISARI.Thl. Saatavilla: http://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/127135/THL_TEAviisari_esite301015_verkko.pdf?sequence=1

Terveyden- ja vanhustenhuollon tarvekaioidut menot 2015. THL. Saatavilla: <https://www.thl.fi/fi/web/paatoksenteke-talous-ja-palvelujarjestelma/talous/tilastoja/terveyden-ja-vanhustenhuollon-tarvekaioidut-menot>.